

ปัญหาและอุปสรรคในการรวบรวมพยานหลักฐานทางนิติวิทยาศาสตร์ของพนักงานสอบสวน The Disadvantages and Obstacles in the Forensic Evidences Acquiring of the Investigators

สุวนิตย์ เทศนวน¹, สุภาณูดา ทองคำ², ณัฐวุฒิ สุทธิประภา³, อภินันท์ ทะสุนทร⁴, จักรพรรณ นวนทอง⁵ และอุไรวรรณ ศรีนารังค์^{6*}

Suwanit Tednuan¹, Sukanda Thongkham², Nattawut Suthiprapa³, Apinan Thasunthorn⁴,

Jakkapan Nuanthong⁵ and Uraiwn Srinarang^{6*}

^{1,2,3,4,6*}อาจารย์ คณะมนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์ มหาวิทยาลัยราชภัฏเพชรบูรณ์

⁵เจ้าพนักงานศาลยุติธรรม ศาลจังหวัดภูเก็ต

^{1,2,3,4,6*}Lecturer from the Faculty of Humanities and Social Sciences Phetchabun Rajabhat University

⁵Court officer of Phuket Provincial Court

*Corresponding Author Email: uraiwn.sie@pcru.ac.th

Received: 7 July 2026 Revised: 6 August 2026 Accepted: 9 August 2026

บทคัดย่อ

งานวิจัยนี้มีวัตถุประสงค์ 1. เพื่อศึกษาปัญหาและอุปสรรคในการรวบรวมพยานหลักฐานทางนิติวิทยาศาสตร์ของพนักงานสอบสวน 2. เพื่อศึกษาแนวทางการแก้ไขปัญหาและอุปสรรคในการรวบรวมพยานหลักฐานทางนิติวิทยาศาสตร์ของพนักงานสอบสวน เป็นการวิจัยเชิงคุณภาพ มีเครื่องมือในการวิจัย คือ แบบสัมภาษณ์เชิงลึกแบบกึ่งโครงสร้าง โดยมีกลุ่มเป้าหมาย คือ พนักงานสอบสวนที่ปฏิบัติหน้าที่ ณ สถานีตำรวจภูธรเมืองเพชรบูรณ์ ที่เคยมีประสบการณ์ในการทำคดีอาญาที่ต้องใช้พยานหลักฐานทางนิติวิทยาศาสตร์ จำนวน 7 ท่าน โดยวิธีการเลือกกลุ่มเป้าหมายแบบเจาะจง แล้วนำข้อมูลที่ได้รับมาจัดรูปแบบสัมภาษณ์และเอกสารต่าง ๆ มาวิเคราะห์แบบเชิงเนื้อหา ผลการวิจัยพบว่า 1) ปัญหาและอุปสรรคสำคัญในการรวบรวมพยานหลักฐานทางนิติวิทยาศาสตร์ของพนักงานสอบสวน สถานีตำรวจภูธรเมืองเพชรบูรณ์ ผู้วิจัย สามารถจำแนกออกเป็น 4 ประเด็น ประกอบด้วย 1.1) ข้อจำกัดทางกฎหมายในประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา มาตรา 131/1 เรื่องอัตราโทษ และเงื่อนไขความยินยอม 1.2) ข้อจำกัดด้านงบประมาณระดับสถานีตำรวจมีอยู่อย่างจำกัด 1.3) ทักษะความชำนาญของบุคลากรในคดีที่มีความซับซ้อนเชิงเทคนิคยังคงต้องพึ่งพาเจ้าหน้าที่พิสูจน์หลักฐานเป็นหลัก และ พนักงานสอบสวนมักหันไปพึ่งพาพยานหลักฐานดิจิทัลที่เข้าถึงง่ายและชัดเจนในตัวเองมากกว่า และ 1.4) ห่วงโซ่การครอบครองพยานหลักฐาน (Chain of Custody) ขาดตอน อันเนื่องมาจากข้อจำกัดทางระยะเวลาและพื้นที่ รวมถึงความเข้าใจของประชาชน และ 2) แนวทางการแก้ไขปัญหาและอุปสรรคพบว่า 2.1) ควรพิจารณาแก้ไขปรับปรุงประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา มาตรา 131/1 2.2) เพิ่มระบบหมายบังคับตรวจเก็บพยานวัตถุจากร่างกาย โดยให้สิทธิพนักงานสอบสวนขออนุมัติจากศาลเพื่อบังคับตรวจได้ในกรณีที่ผู้ต้องหาปฏิเสธหรือไม่ยินยอม 2.3) ควรจัดสรรงบประมาณด้านนิติวิทยาศาสตร์ตรงมายังงานสอบสวนของแต่ละสถานีตำรวจ 2.4) ควรสนับสนุนและติดตั้งชุดอุปกรณ์กู้ภัยพยานหลักฐานดิจิทัลเบื้องต้น ประจำไว้ ณ สถานีตำรวจ และ 2.5) ควรส่งเสริมการจัดอบรมเชิงปฏิบัติการ (Work Shop) ร่วมกันอย่างต่อเนื่องทุก ๆ 6 เดือน ระหว่าง เจ้าหน้าที่ผู้มีส่วนเกี่ยวข้อง

คำสำคัญ: พยานหลักฐาน, นิติวิทยาศาสตร์, สถานีตำรวจภูธร

Abstract

This research consists purposes were 1. to study the problems and obstacles faced by inquiry officials in gathering forensic evidence and 2. to explore guidelines for resolving these issues. This study employed a qualitative research design. The primary research instrument was a semi-structured in-depth interview guide. The target group, selected through purposive sampling, consisted of 7 inquiry officials currently serving at the Mueang Phetchabun Police Station who possess direct experience in handling criminal cases that require the utilization of forensic evidence. Data gathered from documents, literature, interviews, records, observations and other relevant sources were analyzed using content analysis. The research findings found that 1) Key problems and obstacles in the collection of forensic evidence by inquiry officers at Mueang Phetchabun Police Station could be classified into four main issues 1.1) Legal limitations: Section 131/1 of the Criminal Procedure Code imposes limitations concerning the prescribed penalty and consent requirements for the collection of forensic evidence 1.2) Budgetary constraints The budget allocated at the police-station level for forensic operations is limited 1.3) Personnel expertise Cases involving technically complex forensic procedures still rely heavily on forensic science officers. In addition, inquiry officers tend to rely more on digital evidence because it is relatively accessible and often provides clear and readily usable information 1.4) Discontinuity in the chain of custody The chain of custody may be interrupted due to limitations in time and available space, as well as insufficient understanding among members of the public regarding the proper handling and preservation of evidence and 2) Guidelines for addressing the problems and obstacles included the following 2.1) The Criminal Procedure Code, Section 131/1, should be reviewed and amended to address existing limitations concerning the collection of forensic evidence 2.2) A judicial authorization mechanism for compulsory collection of physical evidence from a person's body should be established, allowing inquiry officers to seek court approval for compulsory examination or evidence collection when a suspect refuses or does not provide consent 2.3) Forensic science budgets should be allocated directly to the inquiry divisions of individual police stations to ensure sufficient resources for forensic evidence collection and investigation 2.4) Basic digital evidence acquisition and preservation equipment should be provided and installed at police stations to enable inquiry officers to secure and preserve digital evidence at the initial stage of an investigation and 2.5) Continuous joint practical workshops should be organized every six months for relevant personnel to strengthen their knowledge, practical skills and coordination in the collection, preservation, and management of forensic evidence.

Keywords: Evidence, Forensic Science, Provincial Police Station

บทนำ

กระบวนการยุติธรรมทางอาญาถือเป็นกลไกหลักของรัฐในการรักษาความสงบเรียบร้อย อำนาจความยุติธรรมให้แก่ราษฎร และลงโทษผู้กระทำความผิดเพื่อเยียวยาความเสียหายที่เกิดขึ้นในสังคม โดยมีองค์กรต่าง ๆ ในกระบวนการยุติธรรม เช่น ศาล พนักงานอัยการ กรมราชทัณฑ์ กรมคุมประพฤติ และเจ้าหน้าที่ตำรวจ ทำหน้าที่เป็นตัวแทนของรัฐในการบังคับใช้กฎหมาย ซึ่งขั้นตอนการรวบรวมพยานหลักฐานของพนักงานสอบสวน ถือเป็นต้นน้ำและเป็นหัวใจสำคัญอย่างยิ่งที่จะนำไปสู่การพิสูจน์ความบริสุทธิ์หรือความผิดของผู้ต้องหาได้อย่างถูกต้องเที่ยงธรรม

ในปัจจุบัน รูปแบบของอาชญากรรมมีความสลับซับซ้อนและมีพัฒนาการทางเทคโนโลยีที่สูงขึ้น ส่งผลให้แนวทางการพิจารณาพิพากษาคดีอาญาของศาลให้น้ำหนักและรับฟังพยานหลักฐานทางนิติวิทยาศาสตร์ เช่น ลายนิ้วมือแฝง และสารพันธุกรรม หรือ DNA มากกว่าพยานบุคคล เนื่องจากพยานหลักฐานทางนิติวิทยาศาสตร์เป็นวัตถุพยานที่สามารถพิสูจน์ได้ตามหลักวิทยาศาสตร์ มีความคงทน ไม่เปลี่ยนแปลงไปตามกาลเวลาหรือความรู้สึกเหมือนพยานบุคคล หากได้รับการจัดเก็บอย่างถูกต้องตามมาตรฐานสากล ก็จะกลายเป็นหลักฐานชิ้นสำคัญที่ไม่สามารถบิดเบือนได้ในชั้นศาล พยานหลักฐานทางนิติวิทยาศาสตร์ที่จัดเก็บอย่างถูกต้องจะไม่สามารถแก้ไขเปลี่ยนแปลงได้ในชั้นพิจารณาคดี และยังมีมาตรฐานการปฏิบัติงานที่นานาประเทศให้การยอมรับ (สุรนาท วงศ์พรหมชัย, 2551) แนวโน้มของศาลไทยในปัจจุบันปรับเปลี่ยนมาให้น้ำหนักและรับฟังวัตถุพยานทางนิติวิทยาศาสตร์มากขึ้นอย่างเห็นได้ชัด เนื่องจากมีความน่าเชื่อถือและพิสูจน์ได้จริงทางวิทยาศาสตร์เมื่อเทียบกับพยานบุคคล นอกจากนี้ (ศรัณย์ภัทร เสี่ยงสูง, 2557)

อย่างไรก็ดี แม้ว่าสำนักงานพิสูจน์หลักฐานตำรวจจะมีมาตรฐานการปฏิบัติงาน (SOPs) รองรับ แต่อำนาจหน้าที่หลักในการดำเนินคดีและการรวบรวมพยานหลักฐานเพื่อจัดทำสำนวนการสอบสวนยังคงเป็นหน้าที่ของพนักงานสอบสวน ซึ่งในทางปฏิบัติพนักงานสอบสวนมักต้องเผชิญกับอุปสรรคหลายประการ พนักงานสอบสวนยังคงประสบปัญหาสำคัญด้านข้อจำกัดขององค์ความรู้และความเชี่ยวชาญเฉพาะทางด้านนิติวิทยาศาสตร์ รวมถึงปัญหาการขาดแคลนงบประมาณและเครื่องมือที่ทันสมัย (ขวัญใจ ยิ่งเจริญ, 2561) ยิ่งไปกว่านั้นปัญหาในกระบวนการเก็บวัตถุพยาน ว่ามีปัญหาดังแต่กระบวนการเริ่มต้น จนมาถึงการรักษาความต่อเนื่องของวัตถุพยาน ซึ่งส่งผลให้พนักงานสอบสวนติดขัดในขั้นตอนการจัดเก็บและประสานงาน ส่งผลให้การรวบรวมพยานหลักฐานทางนิติวิทยาศาสตร์ในหลายคดีขาดความสมบูรณ์ หรือเกิดความล่าช้าจนส่งผลกระทบต่อรูปคดีและการควบคุมตัวผู้ต้องหาตามกรอบระยะเวลาของกฎหมาย (ณัฐพล ระเบียบเลิศ และมุขอำหัด นิยมเดชา, 2567)

ดังนั้น จากสภาพปัญหาดังกล่าว สรุปได้ว่า ในปัจจุบันศาลไทยให้ความสำคัญและให้น้ำหนักกับพยานหลักฐานทางนิติวิทยาศาสตร์ เนื่องจากมีความน่าเชื่อถือและสามารถพิสูจน์ความจริงได้ตามหลักวิทยาศาสตร์มากกว่าพยานบุคคล แต่อย่างไรก็ตาม แม้พนักงานสอบสวนจะมีหน้าที่หลักในการรวบรวมพยานหลักฐานในชั้นต้นน้ำ แต่ในทางปฏิบัติกลับต้องเผชิญกับอุปสรรคสำคัญรอบด้าน ปัญหาเหล่านี้ส่งผลให้การรวบรวมพยานหลักฐานทางนิติวิทยาศาสตร์ในหลายคดีขาดความสมบูรณ์ เกิดความล่าช้า และกระทบต่อรูปคดีรวมถึงกรอบระยะเวลาในการควบคุมตัวผู้ต้องหาตามกฎหมาย จากสภาพปัญหาดังกล่าว ผู้ศึกษาจึงเล็งเห็นถึงความจำเป็นในการศึกษา ปัญหาและอุปสรรคในการรวบรวมพยานหลักฐานทางนิติวิทยาศาสตร์ของพนักงานสอบสวน เพื่อวิเคราะห์ข้อจำกัดในเชิงกฎหมาย เชิงปฏิบัติการ และเชิงบริหารจัดการ นำไปสู่การเสนอแนะแนวทางแก้ไขปรับปรุงอันจะช่วยยกระดับประสิทธิภาพในกระบวนการยุติธรรมทางอาญาของไทยต่อไป

วัตถุประสงค์ของการวิจัย

1. เพื่อศึกษาปัญหาและอุปสรรคในการรวบรวมพยานหลักฐานทางนิติวิทยาศาสตร์ของพนักงานสอบสวน
2. เพื่อศึกษาแนวทางการแก้ไขปัญหาและอุปสรรคในการรวบรวมพยานหลักฐานทางนิติวิทยาศาสตร์ของพนักงานสอบสวน

การบทวนวรรณกรรม

ตามประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา มาตรา 226 ได้นิยามพยานหลักฐานไว้ครอบคลุมทั้งพยานวัตถุ พยานเอกสาร และพยานบุคคล ซึ่งต้องเป็นพยานที่ชอบด้วยกฎหมาย ไม่ได้เกิดขึ้นจากการจงใจ คำนับสัญญา ชูเชิญ หลอกลวง หรือโดยมิชอบ นอกจากนี้ มาตรา 226/1 วรรคสอง ยังกำหนดให้ศาลใช้ดุลพินิจรับฟังพยานหลักฐานโดยคำนึงถึงคุณค่าในเชิงพิสูจน์ ความน่าเชื่อถือ ความร้ายแรงของความผิด ลักษณะความเสียหาย และการกระทำโดยมิชอบประกอบด้วย ทั้งนี้พยานหลักฐานมีหลายประเภท ได้แก่ “พยานบุคคล” และ “คำเบิกความของบุคคลต่อศาล” และ “พยานผู้เชี่ยวชาญ” เป็นพยานบุคคลประเภทพิเศษ เช่น แพทย์ ที่มาเบิกความแสดงความเห็นโดยอาศัยความรู้เฉพาะทาง (วีระยุทธ คำชัย, 2561) และยังมี “พยานหมาย” คือพยานที่ต้องอาศัยหมายเรียกจากศาลเมื่อพยานไม่สมัครใจมาศาลด้วยตนเอง (เฉลิมวุฒิ สารกิจ, 2562) “พยานเอกสาร” คือข้อความที่บันทึกไว้ไม่ว่าจะด้วยวิธีใด ๆ ที่สามารถสื่อความหมายได้ (วีระยุทธ คำชัย, 2561) “พยานวัตถุ” คือ วัตถุสิ่งของใด ๆ ที่คู่ความอ้างต่อศาลเพื่อให้ศาลตรวจดู เช่น อาวุธมีด (วีระยุทธ คำชัย, 2561) “พยานประเภทอื่นในทางปฏิบัติ” ได้แก่ พยานโดยตรง พยานแวดล้อมกรณี ประจักษ์พยาน พยานบอกเล่า และพยานนำ รวมถึงแนวคิดระบบกฎหมายอังกฤษ (The Best Evidence Rule) ที่มุ่งเน้นการใช้หลักฐานที่ดีที่สุดก่อนเสมอ (เฉลิมวุฒิ สารกิจ, 2562) สุดท้ายคือ “พยานหลักฐานทางนิติวิทยาศาสตร์” โดยศูนย์บริหารงานสอบสวน สำนักงานตำรวจแห่งชาติ (2565) ระบุว่าครอบคลุมถึงพยานที่ได้จากมนุษย์ สัตว์ พืช เอกสาร วัตถุ และพยานดิจิทัล ซึ่งรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช 2560 มาตรา 258 ง. (2) ได้มุ่งเน้นให้มีการนำมาใช้อย่างแม่นยำตรงและรวดเร็ว โดยความสำเร็จขึ้นอยู่กับ การเก็บรวบรวมตั้งแต่ชั้นพนักงานสอบสวน ทว่าแม้กฎหมายและเทคโนโลยีจะก้าวหน้าไปมาก แต่ผลงานวิจัยหลายฉบับสะท้อนตรงกันว่า พนักงานสอบสวนผู้เป็นต้นน้ำของกระบวนการยุติธรรมต้องเผชิญกับอุปสรรคสำคัญหลายประการ 1) ข้อจำกัดทางกฎหมายและอำนาจหน้าที่ ดุลพินิจและอำนาจตาม ป.วิ.อาญา มาตรา 131 และ 131/1 เพราะการรวบรวมพยานหลักฐานเป็นดุลพินิจของพนักงานสอบสวน ซึ่งไม่ใช่ผู้เชี่ยวชาญด้านนิติวิทยาศาสตร์โดยตรง หากขาดความรู้ความเข้าใจอาจทำให้การใช้ดุลพินิจคลาดเคลื่อน เช่น การพิจารณาเรียกเจ้าหน้าที่พิสูจน์หลักฐานเข้าตรวจสถานที่เกิดเหตุ (อัญชิสา จิตราภิรมย์, 2563) เงื่อนไขอัตราโทษจำคุกเกิน 3 ปี ดังที่ กฎหมายกำหนดให้พนักงานสอบสวนมีอำนาจสั่งตรวจเก็บตัวอย่างจากร่างกายได้เฉพาะคดีที่มีอัตราโทษจำคุกอย่างสูงเกินสามปีเท่านั้น ทำให้คดีที่มีโทษต่ำกว่าเกิดความลักลั่นในการอำนวยความสะดวก (อัญชิสา จิตราภิรมย์, 2563; พระมหาสุรเดช โองอินทร์, 2567) ปัญหาการขอความยินยอม โดยเฉพาะในคดีทางเพศ การเก็บตัวอย่างทางชีวภาพต้องได้รับความยินยอมตามกฎหมาย แต่มักประสบปัญหาผู้เสียหายหรือผู้ต้องหาไม่ให้ความร่วมมือจากความอับอายหรือกลัวความผิด ประกอบกับไม่มีรูปแบบการให้ความยินยอมที่เป็นลายลักษณ์อักษรที่ชัดเจน ทำให้จำเลยมักอ้างในชั้นศาลว่าถูกบังคับขู่เชิญ (สุญาดา บุญเกียรติ และวรัช วิชชวาณิชย์, 2567) หลักเกณฑ์กลุ่มตัวอย่างภายนอกและภายในร่างกายที่กฎหมายใช้หลักเกณฑ์และเงื่อนไขการขอความยินยอมแบบเดียวกันทั้งหมด ไม่แยกแยะประเภทตัวอย่าง ทำให้การรวบรวมหลักฐานบางประการทำได้ยาก (พระมหาสุรเดช โองอินทร์, 2567) 2) พนักงานสอบสวนและบุคลากรสนับสนุน เช่น พนักงานสอบสวนหญิง ในคดีทางเพศ อีกพนักงานสอบสวนและบุคลากรสนับสนุน ทั้งยังขาดแคลนและขาดทักษะความชำนาญเฉพาะทางด้านนิติวิทยาศาสตร์และการเก็บวัตถุพยาน (ชาศิยา บุญยรัตน์ และณรงค์ กุลนิเทศ, 2565; สุญาดา บุญเกียรติ

และวรรัช วิชชวณิชย์, 2567) เพราะการฝึกอบรมเชิงปฏิบัติการยังไม่ทั่วถึง ทำให้เจ้าหน้าที่พนักงานขาดความมั่นใจและปฏิบัติไม่สอดคล้องกับมาตรฐานสากล (ชาคิยา บุญยรัตน์ และณรงค์ กุลนิเทศ, 2565) 3) หน่วยงานสอบสวนเผชิญปัญหาการขาดแคลนงบประมาณและเครื่องมือที่ทันสมัย โดยเฉพาะในยุคอาชญากรรมทางเทคโนโลยีและนิติวิทยาศาสตร์ดิจิทัล (Digital Forensics) ที่พยานหลักฐานเปลี่ยนแปลงได้ง่าย (ชาคิยา บุญยรัตน์ และณรงค์ กุลนิเทศ, 2565; เสวรัตน์ ปุริสาย, อรทัย เขียวพุ่ม และศิริรัตน์ ชูสกุลเกรียง, 2568) รวมถึงข้อจำกัดในการเข้าถึงซอฟต์แวร์วิเคราะห์ข้อมูลราคาแพง ทำให้ต้องพึ่งพาเครื่องมือของเอกชนที่ไม่มีประสิทธิภาพเพียงพอ (เสวรัตน์ ปุริสาย, อรทัย เขียวพุ่ม และศิริรัตน์ ชูสกุลเกรียง, 2568) และปัญหาความร่วมมือระหว่างประเทศ และหน่วยงานภายใน โดยเฉพาะในคดีที่เกี่ยวข้องกับต่างประเทศ หรือคดีทางเทคโนโลยีการขอข้อมูลจากแพลตฟอร์มระดับโลก (เช่น Google, Line) มีความซับซ้อน ติดขัดด้านนโยบายความเป็นส่วนตัวและขั้นตอนความร่วมมือระหว่างประเทศ (MLAT) รวมถึงขั้นตอนการขอข้อมูลระหว่างหน่วยงานภายในประเทศที่มีความซ้ำซ้อน ส่งผลให้รูปคดีล่าช้าและกระทบต่อการสอบสวนเวลาควบคุมตัวผู้ต้องหาตามกฎหมาย (เสวรัตน์ ปุริสาย, อรทัย เขียวพุ่ม และศิริรัตน์ ชูสกุลเกรียง, 2568) 4) สถานที่เกิดเหตุมักถูกรบกวหรือทำลายหลักฐานก่อนเจ้าหน้าที่ผู้เชี่ยวชาญเข้าตรวจสอบ จนเกิดความบกพร่องตั้งแต่กระบวนการเริ่มต้นเก็บรักษาและการส่งต่อ ทำให้พยานหลักฐานขาดความสมบูรณ์ (สุญาดา บุญยเกียรติ และวรรัช วิชชวณิชย์, 2567)

ดังนั้น จากการทบทวนวรรณกรรมสรุปได้ว่า ในทางปฏิบัติ พนักงานสอบสวน ผู้เป็นต้นน้ำของกระบวนการยุติธรรม กลับต้องเผชิญกับอุปสรรคและข้อจำกัดรอบด้าน โดยปัญหาสำคัญประกอบด้วย ข้อจำกัดทางกฎหมาย เช่น ดุลพินิจในการรวบรวมพยานเงื่อนไขอัตราโทษจำคุกเกิน 3 ปี ปัญหาการขอความยินยอม และหลักเกณฑ์การเก็บตัวอย่างที่ไม่สอดคล้องกับความเป็นจริง รวมถึงข้อจำกัดด้านการบริหารจัดการและปฏิบัติการ ได้แก่ การขาดแคลนบุคลากรที่มีความเชี่ยวชาญเฉพาะทาง งบประมาณ และเครื่องมือที่ทันสมัย ตลอดจนปัญหาการทำลายสถานที่เกิดเหตุ ความบกพร่องในการรักษาความต่อเนื่องของวัตถุพยาน และความซ้ำซ้อนในการประสานงานทั้งภายในและระหว่างประเทศ ซึ่งปัจจัยเหล่านี้ล้วนส่งผลกระทบต่อความสมบูรณ์ของพยานหลักฐาน ความล่าช้าในการทำสำนวน และกรอบระยะเวลาในการดำเนินคดีตามกฎหมาย

วิธีการดำเนินการวิจัย

การวิจัยครั้งนี้ เป็นการวิจัยเชิงคุณภาพ (Qualitative Research) โดยมีวิธีการดำเนินการวิจัย ดังนี้

1. **กลุ่มเป้าหมายในการวิจัย** ได้แก่ พนักงานสอบสวนที่ปฏิบัติหน้าที่ ณ สถานีตำรวจภูธรเมืองเพชรบูรณ์ ที่เคยมีประสบการณ์ในการทำคดีอาญาที่ต้องใช้พยานหลักฐานทางนิติวิทยาศาสตร์ จำนวน 7 ท่าน โดยวิธีการเลือกกลุ่มเป้าหมายแบบเจาะจง (Purposive Sampling)

2. **เครื่องมือในการวิจัย** ได้แก่ แบบสัมภาษณ์เชิงลึกแบบกึ่งโครงสร้าง (Semi-Structured In-depth Interview Guide) มีโครงสร้างคำถามหลักที่อิงตามวัตถุประสงค์และวรรณกรรม แต่มีความยืดหยุ่นให้ผู้ศึกษาสามารถตั้งคำถามเจาะลึก (Probing) ตามสถานการณ์ได้ โดยแบ่งโครงสร้างคำถามออกเป็น 3 ส่วน ได้แก่ ส่วนที่ 1 ข้อมูลทั่วไปของผู้ให้ข้อมูล (อายุราชการ และวุฒิการศึกษา) ส่วนที่ 2 ประเด็นปัญหาและอุปสรรคในการรวบรวมพยานหลักฐานทางนิติวิทยาศาสตร์ 3 ประเด็น ได้แก่ ด้านปฏิบัติการและการจัดเก็บ (ปัญหาการปนเปื้อน ห่วงโซ่การครอบครอง (Chain of Custody) ระยะเวลาและสภาพแวดล้อม) ด้านข้อจำกัดทางกฎหมาย (ปัญหาดุลพินิจและเงื่อนไขความยินยอมตาม ประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา มาตรา 131 และ 131/1) และ 3) ด้านการบริหารจัดการ (งบประมาณ เครื่องมือ อุปกรณ์ และการฝึกอบรมความเชี่ยวชาญเฉพาะทาง) ส่วนที่ 3 ข้อเสนอแนะและแนวทางการแก้ไขปรับปรุง เพื่อยกระดับประสิทธิภาพการปฏิบัติงาน อีกทั้ง ผู้วิจัยได้นำแบบสัมภาษณ์ไปให้

ผู้เชี่ยวชาญช่วยตรวจสอบ กลั่นกรอง จำนวน 3 ท่าน ได้แก่ (1) ผู้เชี่ยวชาญด้านภาษา (2) ผู้เชี่ยวชาญด้านโครงสร้างข้อคำถาม และ (3) ผู้เชี่ยวชาญด้านเนื้อหาสาระสำคัญ ตลอดจน ผู้วิจัยได้นำแบบสัมภาษณ์ไปทดลอง (Pilot Test) สัมภาษณ์กับกลุ่มทดลองที่ไม่ใช่กลุ่มเป้าหมายจริง จำนวน 3 คน เพื่อหาข้อบกพร่อง ข้อแก้ไข ข้อเสนอแนะให้แบบสัมภาษณ์มีความถูกต้องและสมบูรณ์มากยิ่งขึ้น

3. การเก็บรวบรวมข้อมูล ได้แก่ ผู้วิจัยดำเนินการ 3 ขั้นตอน ได้แก่ 1) ขั้นตอนการประสานงาน โดยทำหนังสือขออนุมัติและขอความอนุเคราะห์เก็บข้อมูลจากต้นสังกัด เพื่อเข้าพบพนักงานสอบสวน สถานีตำรวจภูธรเมืองเพชรบูรณ์ ทั้ง 7 ท่าน 2) ก่อนเริ่มสัมภาษณ์ ผู้ศึกษาจะชี้แจงวัตถุประสงค์ และให้ผู้ให้ข้อมูลลงนามในใบยินยอมเข้าร่วมการวิจัย (Informed Consent) โดยยืนยันว่าจะไม่มีการเปิดเผยชื่อ-นามสกุลจริง และตำแหน่งที่จะส่งผลกระทบต่อหน้าที่การงาน โดยใช้นามแฝง 01 - 07 ในการรายงานผล โดยไม่มีการเรียงลำดับจากลำดับการสัมภาษณ์จริง 3) ดำเนินการสัมภาษณ์แบบตัวต่อตัว (Face-to-Face Interview) ณ ห้องปฏิบัติงานหรือสถานที่ที่ผู้ให้ข้อมูลสะดวกเพื่อความผ่อนคลาย โดยใช้เวลานานละประมาณ 30 นาที มีการบันทึกเสียงโดยได้รับอนุญาตจากกลุ่มเป้าหมาย และจดบันทึกประเด็นสำคัญ (Field Notes)

4. การวิเคราะห์ข้อมูล ได้แก่ การวิเคราะห์เชิงเนื้อหา (Content Analysis) ร่วมกับการสร้างข้อสรุปแบบอุปนัย (Inductive Coding) มีขั้นตอน คือ 1) การถอดเทปบันทึกเสียง (Transcription) แบบคำต่อคำ (Verbatim) 2) อ่านทบทวนข้อมูลซ้ำ ๆ แล้วทำการจำแนกข้อความ (Data Reduction) พร้อมให้รหัสตามประเด็น 3) นำรหัสที่ได้มาจัดหมวดหมู่ใหญ่ตามแนวคิดทฤษฎีและงานวิจัยที่ทบทวนไว้ นำเสนอผลในลักษณะการพรรณนาวิเคราะห์ (Descriptive Analysis)

ผลการวิจัย

การวิจัยนี้ ผู้วิจัยสามารถจำแนกผลการวิจัยได้ ดังนี้

1. การศึกษาปัญหาและอุปสรรคในการรวบรวมพยานหลักฐานทางนิติวิทยาศาสตร์ของพนักงานสอบสวน

ผลการวิจัยพบว่า ปัญหาและอุปสรรคในการรวบรวมพยานหลักฐานทางนิติวิทยาศาสตร์ของพนักงานสอบสวน สามารถสรุปได้ ดังนี้

1.1 ข้อจำกัดทางกฎหมายต่อการรวบรวมพยานหลักฐานทางนิติวิทยาศาสตร์

พนักงานสอบสวน 01 กล่าวว่า “กฎหมายไม่มีความชัดเจนเรื่องสิทธิในการปฏิเสธ ในคดีทางเพศบางเคส ผู้ต้องหาอ้างสิทธิตามรัฐธรรมนูญไม่ยอมให้เก็บตัวอย่างอ้างว่าละเมิดสิทธิ ศาลไทยยังให้น้ำหนักเรื่องความยินยอมสูงมาก ทำให้พนักงานสอบสวนทำงานยากและกดดันเรื่องเวลาควบคุมตัว” โดยพนักงานสอบสวน 05 กล่าวว่า “ปัญหาหนักสุดคือคดีลักทรัพย์ธรรมดา หรือคดีทำร้ายร่างกายที่ไม่สาหัส ซึ่งโทษไม่เกิน 3 ปี แต่พนักงานจริง เราเจอครบเลือดหรือลายนิ้วมือแฝงในที่เกิดเหตุ ชัดเจนมากว่าถ้าตรวจ DNA จะรู้ตัวคนร้ายแน่ ๆ แต่กฎหมายมาตรา 131/1 ล็อกไว้ว่าต้องเป็นคดีที่มีโทษเกิน 3 ปีถึงจะส่งตรวจแบบเข้มข้น หรือใช้บทสันนิษฐานเป็นผลร้ายได้ พอโทษไม่ถึง เราไปบังคับเขาจะเลือดหรือเก็บน้ำลายก็ไม่ได้ ถ้าผู้ต้องหาหัวหมอไม่ยินยอมหลักฐานนิติวิทยาศาสตร์ชิ้นนั้นก็เอามาใช้ในสำนวนไม่ได้”

1.2) งบประมาณ ทรัพยากร เทคโนโลยีที่ไม่เพียงพอ

พนักงานสอบสวน 01 กล่าวว่า “งบประมาณด้านการพิสูจน์หลักฐานหรือการส่งตรวจสถาบันนิติวิทยาศาสตร์ ถ้านอกเหนือจากคดีฆาตกรรมสะเทือนขวัญที่เป็นข่าวใหญ่ สก. ต้องเป็นคนแบกรับค่าใช้จ่ายบางส่วนเอง ยังดีที่ไม่ได้มีคดีเช่นนี้เยอะ”

พนักงานสอบสวน 04 กล่าวว่า “ทรัพยากรในระดับโรงพักไม่มีมาก ยิ่งดีที่มีพิสูจน์หลักฐาน (จังหวัดเพชรบูรณ์ – ผู้วิจัย) ซึ่งเขาก็มีความเยอะ บางทีมันก็ไม่ทันการ” โดยพนักงานสอบสวน 06 กล่าวว่า “ถ้าเจอคดีออนไลน์ (อาชญากรรมไซเบอร์ – ผู้วิจัย) พยานหลักฐาน (ดิจิทัล – ผู้วิจัย) เช่น การดึงข้อมูลจากมือถือ พนักงานสอบสวนไม่มีเครื่องมือทำได้เอง ซึ่งควียาวมาก อุปกรณ์ซอฟต์แวร์วิเคราะห์ข้อมูลเราไม่มีเลย”

1.3 บุคลากรไม่มีโอกาสในการใช้ทักษะและความชำนาญในด้านนิติวิทยาศาสตร์

พนักงานสอบสวน 03 กล่าวว่า “มันมีคู่มือ (คู่มือพนักงานสอบสวน นิติวิทยาศาสตร์กับการสอบสวนคดีอาญา จัดทำโดยศูนย์บริหารงานสอบสวน สำนักงานตำรวจแห่งชาติ – ผู้วิจัย) ก็สามารถทำตามนั้นได้ ตอนเรียน เราก็อ่านมา แต่ว่ากันจริงๆ เรื่องนิติวิทยาศาสตร์ที่เป็นเชิงเทคนิคจริง ๆ เราก็ต้องรอพิสูจน์หลักฐาน (จังหวัดเพชรบูรณ์ – ผู้วิจัย) ส่วนคดีที่ซับซ้อนจริงๆ ไม่ได้มีบ่อยนัก ส่วนมากก็ ลัก วิ่ง ชิง ปล้น ซึ่งหลักฐาน เช่น กล้องวงจรปิดที่เดี่ยวนี่ ชาวบ้านเขาก็มีกันหมด แค่นั้นมันก็ชัดเจนอยู่แล้ว”

1.4 ความไม่เข้าใจของประชาชน ทำให้ห่วงโซ่การครอบครองพยานหลักฐาน (Chain of Custody) ขาดตอน

พนักงานสอบสวน 02 กล่าวว่า “เวลาเกิดเหตุหลักทรัพย์ในบ้านเรือน พนักงานสอบสวนไปถึงก่อน แต่เราไม่มีอำนาจเก็บลายนิ้วมือแฝงในระดับลึก พอวิทย์เรียก พฐ. จังหวัด (พิสูจน์หลักฐานเพชรบูรณ์ – ผู้วิจัย) บางทีเขามีเคสที่อำเภอรอบนอก กว่าจะเดินทางมาถึงเมือง (อำเภอเมืองเพชรบูรณ์ – ผู้วิจัย) พื้นที่ที่ถูกญาติผู้เสียหายเดินเหยียบย่ำ ชาวบ้านเขาไม่รู้ พอเรามาซ้ำ เขาก็ทำความสะดวก

2. การศึกษาแนวทางการแก้ไขปัญหาและอุปสรรคในการรวบรวมพยานหลักฐานทางนิติวิทยาศาสตร์ของพนักงานสอบสวน

ผลการวิจัยพบว่า แนวทางการแก้ไขปัญหาและอุปสรรคในการรวบรวมพยานหลักฐานทางนิติวิทยาศาสตร์ของพนักงานสอบสวน สามารถสรุปคำให้สัมภาษณ์ได้ ดังนี้

2.1 พนักงานสอบสวน 01 กล่าวว่า “ควรแก้ ป.วิ.อาญา มาตรา 131/1 ส่วนที่สุด โดยตัดเงื่อนไขอัตราโทษจำคุก 3 ปี ออกไป ให้เปลี่ยนเป็น คดีอาญาใด ๆ ที่มีความจำเป็นต้องใช้พยานหลักฐานทางวิทยาศาสตร์ในการพิสูจน์ความบริสุทธิ์หรือความผิด และควรบัญญัติระบบหมายบังคับตรวจเก็บพยานวัตถุจากร่างกาย โดยให้พนักงานสอบสวนขออนุมัติจากศาลได้ในกรณีที่ผู้ต้องหาไม่ยินยอม เพื่อให้มีสภาพบังคับทางกฎหมายที่ชัดเจน”

2.2 พนักงานสอบสวน 02 กล่าวว่า “อยากให้ มี Work Shop ร่วมกันระหว่าง พฐ. แพทย์โรงพยาบาลเพชรบูรณ์ และพนักงานสอบสวน สภ. เมือง ทุก ๆ 6 เดือน จำลองสถานการณ์เก็บหลักฐานคดีพิเศษ คดีฆาตกรรมจริง ๆ เพื่อให้น้อง ๆ พนักงานสอบสวนฝึกทำงานชำนาญ และอัปเดตเทคนิคใหม่ ๆ อยู่เสมอ”

2.3 พนักงานสอบสวน 04 กล่าวว่า “ต้องมีการจัดสรรงบประมาณตรงมาที่งานสอบสวนของแต่ละ สภ. โดยเฉพาะ ไม่ใช่ไปรวมอยู่ที่ส่วนกลางหรือสำนักงานพิสูจน์หลักฐานตำรวจอย่างเดียว เพื่อให้โรงพักมีงบในการส่งตรวจพิสูจน์และบริหารจัดการวัตถุพยานในคดีพื้นฐานได้อย่างรวดเร็ว ไม่ต้องให้พนักงานสอบสวนออกเงินสำรองจ่ายเอง”

2.4 พนักงานสอบสวน 07 กล่าวว่า “ควรจัดหาชุดอุปกรณ์กู้ภัยพยานหลักฐานดิจิทัลเบื้องต้น เช่น ซอฟต์แวร์ดึงข้อมูลจากสมาร์ตโฟนที่เป็นมาตรฐาน ประจำไว้ที่ สภ. อย่างน้อย 1 ชุด และพวกที่เก็บ DNA (DNA Swab – ผู้วิจัย) ที่มีคุณภาพสูงและมีสารกันบูดพยานหลักฐานให้กับพนักงานสอบสวนทุกคนใช้ติดตัวเวลาออกเวรตรวจที่เกิดเหตุ

สรุปผลการวิจัยและอภิปรายผล

การวิจัยนี้ ผู้วิจัยสามารถสรุปผลการวิจัยและอภิปรายผลได้ ดังนี้

1. เพื่อศึกษาปัญหาและอุปสรรคในการรวบรวมพยานหลักฐานทางนิติวิทยาศาสตร์ของพนักงานสอบสวน พบว่า ปัญหาและอุปสรรคสำคัญในการรวบรวมพยานหลักฐานทางนิติวิทยาศาสตร์ของพนักงานสอบสวน สถานีตำรวจภูธรเมืองเพชรบูรณ์ ผู้วิจัย สามารถจำแนกออกเป็น 4 ประเด็น ได้แก่ ข้อจำกัดทางกฎหมาย ประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา มาตรา 131/1 บัญญัติเงื่อนไขที่เป็นอุปสรรคต่อการปฏิบัติงานจริงใน 2 ประเด็น คือ (1) ข้อจำกัดเรื่องอัตราโทษ ที่กำหนดให้พนักงานสอบสวนส่งตรวจพิสูจน์สารพันธุกรรมได้เฉพาะคดีที่มีโทษจำคุกอย่างสูงเกิน 3 ปี ส่งผลให้คดีฐานความผิดต่ากว่านั้น เช่น ลักทรัพย์ธรรมดา ทำร้ายร่างกายไม่สาหัสไม่สามารถบังคับใช้เกณฑ์นี้ได้แม้จะพบวัตถุพยานชัดเจน และ (2) เงื่อนไขความยินยอม ที่กฎหมายให้น้ำหนักสูง ทำให้ผู้ต้องหา มักอ้างสิทธิตามรัฐธรรมนูญเพื่อปฏิเสธการเก็บตัวอย่างสารชีวภาพ ส่งผลให้พนักงานสอบสวนทำงานภายใต้ความกดดันเรื่องกรอบระยะเวลาควบคุมตัว งบประมาณ ทรัพยากร และเทคโนโลยี ข้อจำกัดด้านงบประมาณระดับสถานีตำรวจมีอยู่อย่างจำกัด ทำให้พนักงานสอบสวนต้องแบกรับค่าใช้จ่ายบางส่วนในการส่งตรวจพิสูจน์คดีทั่วไปเอง ในแง่ทรัพยากรและการตรวจพิสูจน์เชิงเทคนิค เช่น คดีอาชญากรรมไซเบอร์ พนักงานสอบสวนขาดแคลนเครื่องมือ ซอฟต์แวร์มาตรฐาน และอุปกรณ์ในการดึงข้อมูลจากสมาร์ทโฟน ทำให้ต้องพึ่งพาและรอคิวงานจากหน่วยงานส่วนกลางหรือพิสูจน์หลักฐานจังหวัด ซึ่งอาจส่งผลให้ไม่ทันเวลาที่คดี ทักาะความชำนาญของบุคลากร ในทางปฏิบัติ พนักงานสอบสวนมีคู่มือมาตรฐานรองรับและมีความรู้พื้นฐานจากการศึกษา แต่ในคดีที่มีความซับซ้อนเชิงเทคนิคยังคงต้องพึ่งพาเจ้าหน้าที่พิสูจน์หลักฐานเป็นหลัก ทั้งนี้ ในคดีพื้นฐานทั่วไป พนักงานสอบสวนมักหันไปพึ่งพาพยานหลักฐานดิจิทัลที่เข้าถึงง่ายและชัดเจนในตัวเองมากกว่า เช่น ภาพจากกล้องวงจรปิดของภาคประชาชนห่วงโซ่การครอบครองพยานหลักฐาน (Chain of Custody) ขาดตอน อันเนื่องมาจากข้อจำกัดทางระยะเวลาและพื้นที่ โดยเมื่อเกิดเหตุลักทรัพย์ในบ้านเรือน พนักงานสอบสวนไม่มีอำนาจหรือเครื่องมือเก็บลายนิ้วมือแฝงในระดับลึก จึงต้องประสานงานเรียกหน่วยงานพิสูจน์หลักฐานจังหวัด ซึ่งอาจติดภารกิจในอำเภออื่นจนเดินทางมาล่าช้า ระหว่างนั้นประชาชนหรือญาติผู้เสียหายที่ขาดความเข้าใจ อาจเดินเหยียบย่ำ ทำความสะอาด หรือทำลายสภาพแวดล้อมที่เกิดเหตุโดยรู้เท่าไม่ถึงการณ์

2. เพื่อศึกษาแนวทางการแก้ไขปัญหาและอุปสรรคในการรวบรวมพยานหลักฐานทางนิติวิทยาศาสตร์ของพนักงานสอบสวน พบว่า แนวทางเชิงกฎหมาย ควรพิจารณาแก้ไขปรับปรุงประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา มาตรา 131/1 โดย (1) ตัดเงื่อนไขอัตราโทษจำคุกอย่างสูงเกิน 3 ปีออกไป แล้วปรับเปลี่ยนเป็นให้ครอบคลุมคดีอาญาใด ๆ ที่จำเป็นต้องใช้หลักฐานทางนิติวิทยาศาสตร์พิสูจน์ความจริง และ (2) เพิ่มระบบหมายบังคับตรวจเก็บพยานวัตถุจากร่างกาย โดยให้สิทธิพนักงานสอบสวนขออนุมัติจากศาลเพื่อบังคับตรวจได้ในกรณีที่ผู้ต้องหาปฏิเสธหรือไม่ยินยอม แนวทางเชิงบริหารจัดการและงบประมาณ ควรจัดสรรงบประมาณตรงมายังงานสอบสวนของแต่ละสถานีตำรวจ เพื่อลดภาระการออกเงินสำรองจ่ายของพนักงานสอบสวน และช่วยให้การบริหารจัดการวัตถุพยานในคดีพื้นฐานทำได้อย่างรวดเร็วยิ่งขึ้น แนวทางเชิงอุปกรณ์และเทคโนโลยี ควรสนับสนุนและติดตั้งชุดอุปกรณ์กู้ภัยพยานหลักฐานดิจิทัลเบื้องต้น ประจำไว้ ณ สถานีตำรวจ อย่างน้อย 1 ชุด พร้อมทั้งจัดหาวัสดุอุปกรณ์เก็บสารพันธุกรรม (DNA Swab) ที่มีคุณภาพสูงและมีสารกันบูดพยานหลักฐานให้พนักงานสอบสวนพกพาติดตัวปฏิบัติหน้าที่ได้ทันที แนวทางเชิงพัฒนาบุคลากรและการบูรณาการ ควรส่งเสริมการจัดอบรมเชิงปฏิบัติการ (Work Shop) ร่วมกันอย่างต่อเนื่องทุก ๆ 6 เดือน ระหว่างเจ้าหน้าที่พิสูจน์หลักฐาน แพทย์โรงพยาบาลเพชรบูรณ์ และพนักงานสอบสวน โดยจำลองสถานการณ์การเก็บวัตถุพยานคดีทางเพศและคดีฆาตกรรมจริง เพื่อเพิ่มความชำนาญและทำให้องค์ความรู้ด้านนิติวิทยาศาสตร์ทันต่อยุคสมัยอยู่เสมอ พบว่า ข้อจำกัดเรื่องเงื่อนไขอัตราโทษจำคุกอย่างสูงเกิน 3 ปี และข้อจำกัดเรื่องน้ำหนักความยินยอมของผู้ต้องหาตามมาตรา

131/1 ถือเป็นอุปสรรคสำคัญที่ลดทอนประสิทธิภาพในการแสวงหาข้อเท็จจริงของพนักงานสอบสวน สถานีตำรวจภูธรเมืองเพชรบูรณ์ สอดคล้องกับอัญชิสา จิตราภิรมย์ (2563) ที่ชี้ให้เห็นว่าการกำหนดกรอบความผิดเฉพาะคดีที่มีโทษเกิน 3 ปี ทำให้เกิดความสับสนในการอำนวยความสะดวกในคดีที่มีอัตราโทษต่ำกว่านั้น ทั้งที่วัตถุดิบทางวิทยาศาสตร์มีความชัดเจนและแน่นอน และสอดคล้องกับพระมหาสุรเดช โองอินทร์ (2567) ที่สะท้อนว่า กฎหมายไทยไม่ได้แยกแยะประเภทวัตถุพยานระหว่างกลุ่มที่รู้กล้ำและไม่รู้กล้ำร่างกาย แต่กลับใช้เงื่อนไขการขอความยินยอมแบบเดียวกันทั้งหมด จนกลายเป็นช่องว่างให้ผู้ต้องหาปฏิเสธสิทธิ์เพื่อเตะถ่วงเวลา ส่งผลให้พนักงานสอบสวนต้องทำงานภายใต้แรงกดดันเชิงระยะเวลาควบคุมตัวตามที่กฎหมายกำหนด พบว่า สถานีตำรวจภูธรเมืองเพชรบูรณ์ ยังเผชิญภาวะขาดแคลนงบประมาณตรงในกระบวนการนิติวิทยาศาสตร์ ส่งผลให้พนักงานสอบสวนต้องแบกรับค่าใช้จ่ายบางส่วนในคดีทั่วไปเอง ยิ่งไปกว่านั้นในคดีอาชญากรรมไซเบอร์ พนักงานสอบสวนยังขาดแคลนเครื่องมือและซอฟต์แวร์มาตรฐานในการดึงข้อมูลจากสมาร์ตโฟน จนต้องเผชิญปัญหาการควานหาจากหน่วยงานพิสูจน์หลักฐานจังหวัดหรือส่วนกลาง สอดคล้องกับชาติยา บุญยรัตน์ และณรงค์ กุลนิเทศ (2565) ที่พบว่า งบประมาณที่สถานีตำรวจได้รับมักไม่เพียงพอและมักได้รับการจัดสรรเฉพาะในคดีใหญ่ที่อยู่ในความสนใจของสังคมเท่านั้น และสอดคล้องกับเศวรัตน์ ปุริสาย และคณะ (2568) ที่พบว่า พยานหลักฐานดิจิทัลมีลักษณะเปลี่ยนแปลงง่ายและถูกทำลายได้ง่าย แต่พนักงานสอบสวนไทยยังขาดแคลนบุคลากรเฉพาะทางด้านนิติวิทยาศาสตร์ดิจิทัล (Digital Forensics) และขาดงบประมาณสำหรับเครื่องมือหรือซอฟต์แวร์วิเคราะห์ข้อมูลที่มีประสิทธิภาพสูง ส่งผลให้การพิสูจน์คดีในยุคปัจจุบันเกิดความล่าช้าและไม่ทันท่วงทีต่อรูปคดี พบว่า แม้พนักงานสอบสวนจะมีคู่มือมาตรฐานรองรับ แต่ในคดีเชิงเทคนิคที่มีความสลับซับซ้อน พนักงานสอบสวนยังคงต้องพึ่งพาผู้เชี่ยวชาญจากหน่วยงานพิสูจน์หลักฐานเป็นหลัก พนักงานสอบสวนจึงมีการปรับตัวเชิงแนวปฏิบัติ โดยหันไปให้น้ำหนักและพึ่งพาพยานหลักฐานดิจิทัลที่หาได้ง่ายและมีความชัดเจนในตัวเองแทน เช่น ภาพบันทึกจากกล้องวงจรปิด (CCTV) ของภาคประชาชน สอดคล้องกับเฉลิมวุฒิ สารกิจ (2562) ในเรื่องของพยานแวดล้อมกรณี และพยานโดยตรง ซึ่งภาพจากกล้องวงจรปิดทำหน้าที่เป็นพยานวัตถุและพยานแวดล้อมที่เชื่อมโยงทางตรรกะให้ศาลเห็นความจริงได้ทันทีโดยไม่ต้องตีความซับซ้อนเท่าพยานชีวภาพ แต่อย่างไรก็ดี ข้อค้นพบนี้สะท้อนว่า คู่มือของ ศูนย์บริหารงานสอบสวน สำนักงานตำรวจแห่งชาติ (2565) ที่มุ่งหวังให้เกิดการเก็บพยานหลักฐานทางนิติวิทยาศาสตร์อย่างถูกต้องสมบูรณ์ตั้งแต่ต้นน้ำ อาจยังไม่บรรลุผลสูงสุดในทางปฏิบัติ เนื่องจากพนักงานสอบสวนเลือกใช้วิธีหลีกเลี่ยงข้อจำกัดเชิงเทคนิคไปหาหลักฐานทางเลือกอื่นที่จัดการได้ง่ายกว่าแทน พบว่า ปัญหาพื้นที่ระยะทางและการเดินทางที่ล่าช้าของเจ้าหน้าที่พิสูจน์หลักฐานจังหวัด ประกอบกับความรู้เท่าไม่ถึงการณ์ของประชาชนหรือญาติผู้เสียหายที่เข้าไปเหยียบย่ำหรือทำความสะอาดที่เกิดเหตุ เป็นปัจจัยหลักที่ทำให้ห่วงโซ่การครอบครองพยานหลักฐานบกพร่องและเสื่อมค่า สอดคล้องกับสุญาดา บุญเกียรติ และวรวิช วิชชวาณิชย์ (2567) ที่ระบุว่า สถานที่เกิดเหตุมักถูกทำลายหลักฐานก่อนเจ้าหน้าที่เข้าตรวจสอบ ทั้งจากความตั้งใจและรู้เท่าไม่ถึงการณ์ เนื่องจากประเทศไทยยังไม่มีกฎหมายกำหนดโทษที่ชัดเจนสำหรับผู้ไม่เกี่ยวข้องที่เข้าไปในสถานที่เกิดเหตุตลอดจน สภาพเวลาที่เนิ่นนานเกินไปทำให้ร่องรอยทางชีวภาพหรือวัตถุพยานผันแปรและสูญหาย ซึ่งส่งผลกระทบต่อความน่าเชื่อถือของพยานหลักฐานในชั้นศาลตามนัยแห่ง ป.วิ.อาญา มาตรา 226/1 วรรค 2 ในส่วน แนวทางการแก้ไขปัญหาละเลยอุปสรรค ข้อเสนอแนะในการตัดเงื่อนไขโทษจำคุก 3 ปีออกไป และการนำระบบหมายบังคับตรวจจากศาลมาใช้ในกรณีผู้ต้องหาปฏิเสธความยินยอมนั้น สอดคล้องกับพระมหาสุรเดช โองอินทร์ (2567) ที่เสนอให้ปรับลดเงื่อนไขอัตราโทษเพื่อให้เกิดความเท่าเทียมในการพิสูจน์ความจริงในทุกคดีอาญา และเสนอให้ยกเลิกบทสันนิษฐานที่เป็นผลร้าย โดยเปลี่ยนมาใช้มาตรการขออนุญาตจากศาลเพื่อบังคับตรวจในกรณีจำเป็นแทน ซึ่งแนวทางดังกล่าวเป็นการคุกรุ่นระหว่างประสิทธิภาพในการบังคับใช้กฎหมายและการคุ้มครองสิทธิมนุษยชนตามรัฐธรรมนูญ ข้อเสนอให้จัดสรรงบประมาณตรง (Direct Fund) แก่ สภ. และจัดหาชุดอุปกรณ์กู้ภัย

พยานหลักฐานดิจิทัลรวมถึงอุปกรณ์ DNA Swab ประจำโรงพัก สอดคล้องกับสัญญาตา บุญเกียรติ และคณะ (2567) และเศวรัตน์ ปุริสาย และคณะ (2568) ที่เห็นว่ารัฐจำเป็นต้องลงทุนในเครื่องมือซอฟต์แวร์และวัสดุอุปกรณ์ป้องกันสถานที่เกิดเหตุที่ทันสมัยในระดับปฏิบัติการ เพื่อลดการพึ่งพาหน่วยงานส่วนกลางและป้องกันไม่พยานหลักฐานดิจิทัลหรือวัตถุพยานชีวภาพเกิดความเสียหายอันเนื่องมาจากความล่าช้า ข้อเสนอให้จัดอบรมเชิงปฏิบัติการ (Workshop) ร่วมกันทุก 6 เดือน สอดคล้องกับคำปรารภในคู่มือของ ศูนย์บริหารงานสอบสวน สำนักงานตำรวจแห่งชาติ (2565) ที่ว่าประสิทธิภาพนิติวิทยาศาสตร์จะเกิดขึ้นสูงสุดได้ ต้องเริ่มจากการตั้งประเด็นคำถามและการประสานงานที่ถูกต้องตั้งแต่ขั้นพนักงานสอบสวน การสร้างกระบวนการร่วมปฏิบัติที่ดี (Best Practice) เช่นนี้ จะช่วยลดข้อจำกัดเรื่องการทำงานแยกส่วน (Silo) ยกระดับความชำนาญของบุคลากรต้นน้ำ และสามารถธำรงรักษาห่วงโซ่การครอบครองพยานหลักฐาน (Chain of Custody) ให้มีความโปร่งใสและน่าเชื่อถือสูงสุดเมื่อนำเข้าสู่สืบในชั้นพิจารณาของศาลต่อไป

ข้อค้นพบทางวิชาการ หรือองค์ความรู้ใหม่

การวิจัยนี้ พบว่า ปัญหาและอุปสรรคในการรวบรวมพยานหลักฐานทางนิติวิทยาศาสตร์ของพนักงานสอบสวนที่สำคัญคือ โครงสร้างกฎหมายและระบบบส่วนกลางที่ไม่เอื้ออำนวย ซึ่งเกี่ยวข้องกับหาที่เป็นสถานีตำรวจในต่างจังหวัดที่ยังมีความพร้อมไม่เพียงพอต่อรูปแบบอาชญากรรมที่เปลี่ยนแปลงไป ผลักดันให้พนักงานสอบสวนต้องปรับตัวไปใช้แนวทางหรือพยานหลักฐานทางเลือกอื่น

ข้อเสนอแนะการวิจัย

1. ข้อเสนอแนะในการนำไปใช้

1.1 ควรมีการผลักดันเชิงนโยบายเพื่อแก้ไขกฎหมาย โดยยกเลิกการจำกัดสิทธิ์ตรวจเฉพาะคดีที่มีโทษเกิน 3 ปี ให้ครอบคลุมทุกคดีที่มีความจำเป็นต้องใช้พยานหลักฐานทางนิติวิทยาศาสตร์พิสูจน์ความจริง และเพิ่มกลไกหมายบังคับตรวจจากศาลในกรณีที่ต้องหาปฏิเสธความยินยอม เพื่อให้พนักงานสอบสวนทำงานได้อย่างมีประสิทธิภาพบังคับและเท่าเทียม

1.2 สำนักงานตำรวจแห่งชาติควรปรับนโยบายกระจายงบประมาณ โดยจัดสรร งบประมาณตรง ด้านนิติวิทยาศาสตร์และเทคโนโลยีสูงระดับสถานีตำรวจ โดยตรง

1.3 สถานีตำรวจภูธรเมืองเพชรบูรณ์ ควรจัดทำคู่มือหรือสื่อประชาสัมพันธ์เชิงรุกให้แก่ผู้นำชุมชนและประชาชนในพื้นที่จังหวัดเพชรบูรณ์ เกี่ยวกับวิธีปฏิบัติและข้อห้ามเมื่อประสบเหตุอาชญากรรมเพื่อป้องกันไม่ให้ประชาชนเข้าไปทำความสะอาดหรือเหยียบย่ำทำลายวัตถุพยานชีวภาพในที่เกิดเหตุก่อนเจ้าหน้าที่ไปถึง

1.4 ควรใช้กลไกในระดับพื้นที่สร้างความร่วมมืออย่างเป็นทางการระหว่าง สถานีตำรวจภูธรเมืองเพชรบูรณ์ โรงพยาบาลเพชรบูรณ์ และพิสูจน์หลักฐานจังหวัดเพชรบูรณ์ เพื่อจัดตั้งกระบวนการร่วมปฏิบัติที่ดี (Best Practice) แก่พนักงานสอบสวน หรืออาจรวมถึงผู้นำชุมชน และประชาชน

2. ข้อเสนอแนะในการวิจัยครั้งต่อไป

2.1 ควรมีการศึกษาเปรียบเทียบปัญหาและอุปสรรคในการรวบรวมพยานหลักฐานทางนิติวิทยาศาสตร์ระหว่าง สถานีตำรวจในเขตเมืองกับสถานีตำรวจในพื้นที่ห่างไกลเมือง

2.2 ควรมีการศึกษาแนวทางการพัฒนามาตรฐานการจัดเก็บและรับฟังพยานหลักฐานดิจิทัลจากกล้องวงจรปิดและสื่อสังคมออนไลน์ในคดีอาญาของพนักงานสอบสวนระดับสถานีตำรวจ เพื่อสร้างแนวปฏิบัติที่ถูกต้องตามกฎหมาย

2.3 ควรมีการศึกษาประเด็นเดียวกันนี้ในมุมมองของผู้ที่เกี่ยวข้อง เช่น แพทย์นิติเวช เจ้าหน้าที่ตรวจพิสูจน์หลักฐาน (พฐ.) พนักงานอัยการ หรือผู้พิพากษา

เอกสารอ้างอิง

ขวัญใจ ยิ่งเจริญ. (2561). *ความเข้าใจและการใช้นิติวิทยาศาสตร์ในการสอบสวนคดีอาชญากรรมเฉพาะทางของพนักงานสอบสวน*.

(วิทยานิพนธ์ปริญญาโทบริหารนิติ). มหาวิทยาลัยศิลปากร: กรุงเทพมหานคร.

ชาติยา บุญยรัตน์ และณรงค์ กุลนิเทศ. (2565). การศึกษาปัญหาและอุปสรรคในการปฏิบัติงานทางด้านการเก็บรวบรวมพยานหลักฐานของเจ้าหน้าที่ตำรวจในการปราบปรามการโจรกรรมรถยนต์: ศึกษากรณีกองบังคับการตำรวจนครบาล 2. *วารสารการวิจัยการบริหารการพัฒนา*, 12(2), 338–348.

ณัฐพล ระเบียบเลิศ และมุฮัมมัด นิยมเดชา. (2567). ความคิดเห็นเกี่ยวกับปัญหาและอุปสรรคในการปฏิบัติงานด้านนิติวิทยาศาสตร์และนิติเวชศาสตร์ของอาสาสมัครหน่วยกู้ภัยพิษณุโลก มูลนิธิประสาทบุญสถาน. *Silpakorn University e-Journal (Social Sciences, Humanities and Arts)*, 44(6), 23 – 35.

พระมหาสุรเดช โองอินทร์. (2567). *ปัญหาทางกฎหมายในการรวบรวมพยานหลักฐานทางวิทยาศาสตร์ในการดำเนินคดีอาญาในชั้นพนักงานสอบสวน*. (วิทยานิพนธ์ปริญญาโทบริหารนิติ). มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมาธิราช: นนทบุรี.

ศรียกัทร เสียงสูง. (2557). *การรับฟังพยานหลักฐานทางนิติวิทยาศาสตร์ในคดีอาญาของประเทศไทย: กรณีศึกษาพยานหลักฐานทางชีววิทยาตามแนวคำพิพากษาศาลฎีกา*. (วิทยานิพนธ์ปริญญาโทบริหารนิติ). มหาวิทยาลัยรังสิต: กรุงเทพมหานคร.

ศูนย์บริหารงานสอบสวน สำนักงานตำรวจแห่งชาติ. (2565). *คู่มือพนักงานสอบสวน นิติวิทยาศาสตร์กับการสอบสวนคดีอาญา*. กรุงเทพฯ: โรงพิมพ์ตำรวจ.

เศวรัตน์ ปุริสาย, อรทัย เขียวพุ่ม และศิริรัตน์ ชุสกุลเกรียง. (2568). ปัญหาและอุปสรรคในการรวบรวมพยานหลักฐานทางดิจิทัลของคดีอาชญากรรมทางคอมพิวเตอร์ ในชั้นพนักงานสอบสวน. *การประชุมวิชาการและนำเสนอผลงานวิจัยระดับชาติ ครั้งที่ 8 “ก้าวข้ามขอบเขตความรู้สู่การเปลี่ยนแปลงและพัฒนาอย่างยั่งยืน”* (น. 1107-1114). มหาวิทยาลัยศิลปากร.

สุญาดา บุญเกียรติ และวรธัช วิชชุวาณิชย์. (2567). การได้มาซึ่งพยานหลักฐานทางนิติวิทยาศาสตร์ในชั้นสอบสวนในความผิดเกี่ยวกับเพศ. *วารสารวิชาการอาชญาวิทยาและนิติวิทยาศาสตร์*, 10(2), 79–96.

สุนาท วงศ์พรหมชัย. (2551). *การตรวจทางนิติวิทยาศาสตร์กับพยานหลักฐานในคดีอาญา*. กรุงเทพฯ: คณะนิติศาสตร์ มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์.

อัญชิสา จิตราภิรมย์. (2563). ปัญหากฎหมายในการนำพยานหลักฐานทางนิติวิทยาศาสตร์มาใช้ในการดำเนินคดีของพนักงานสอบสวน. *วารสาร มจร พุทธปัญญาปริทรรศน์*, 5(3), 167–177.

บุคลากรกรม

พนักงานสอบสวน 01. (ผู้ให้สัมภาษณ์). จักรพรรณ นวนทอง และอุไรวรรณ ศรีนารงค์ (ผู้สัมภาษณ์). สถานที่สถานีตำรวจภูธรเมืองเพชรบูรณ์. เมื่อวันที่ 10 มีนาคม 2568

พนักงานสอบสวน 02. (ผู้ให้สัมภาษณ์). สุวนิตย์ เทศนวน และสุภาณูดา ทองคำ (ผู้สัมภาษณ์). สถานที่สถานีตำรวจภูธรเมืองเพชรบูรณ์. เมื่อวันที่ 19 มีนาคม 2568

พนักงานสอบสวน 03. (ผู้ให้สัมภาษณ์). สุวนิตย์ เทศนวน และอุไรวรรณ ศรีนารงค์ (ผู้สัมภาษณ์). สถานที่สถานีตำรวจภูธรเมืองเพชรบูรณ์. เมื่อวันที่ 15 มีนาคม 2568

พนักงานสอบสวน 04. (ผู้ให้สัมภาษณ์). จักรพรรณ นวนทอง และอุไรวรรณ ศรีนารงค์ (ผู้สัมภาษณ์). สถานที่สถานีตำรวจภูธรเมืองเพชรบูรณ์. เมื่อวันที่ 28 มีนาคม 2568

พนักงานสอบสวน 05. (ผู้ให้สัมภาษณ์). ณัฐวุฒิ สุทธิประภา และอภินันท์ ทะสุนทร (ผู้สัมภาษณ์). สถานที่สถานีตำรวจภูธรเมืองเพชรบูรณ์. เมื่อวันที่ 18 มีนาคม 2568

พนักงานสอบสวน 06. (ผู้ให้สัมภาษณ์). ณัฐวุฒิ สุทธิประภา และอภินันท์ ทะสุนทร (ผู้สัมภาษณ์). สถานที่สถานีตำรวจภูธรเมืองเพชรบูรณ์. เมื่อวันที่ 19 มีนาคม 2568

พนักงานสอบสวน 07. (ผู้ให้สัมภาษณ์). สุวนิตย์ เทศนวน และสุภาณูดา ทองคำ (ผู้สัมภาษณ์). สถานที่สถานีตำรวจภูธรเมืองเพชรบูรณ์. เมื่อวันที่ 28 มีนาคม 2568